

діяльності підприємства; 4) загально-тактичне планування фінансової безпеки; 5) тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; 6) оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства; 7) здійснення функціонального аналізу рівня фінансової безпеки; 8) загальне оцінювання досягнутого рівня фінансової безпеки.

Висновки. Отже, за результатами узагальнення теоретичних основ суті поняття "фінансова безпека підприємства", виявивши найбільш характерні її особливості, доцільно стверджувати, що це результат політики підприємства зі забезпечення належного рівня фінансової безпеки, який відображається кількісним та якісним детермінованим характеристикам фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого зростання в поточному і перспективному періодах.

Література

1. **Економіка** підприємства / за ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 528 с.
2. **Економіка** підприємства / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.Г. Мельника. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2004. – 648 с.
3. **Бланк И.А.** Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Вид-во "Ельга", "Ника-Центр", 2004. – 784 с.
4. **Лысенко Ю.Г.** Корпоративное управление крупным промышленным комплексом / В.Н. Андриенко, Т.Ю. Беликова и др. / под общ. ред. Ю.Г. Лысенко и В.Н. Андриенко. – Донецк ООО: "Юго-Восток, Лтд", 2003. – 327 с.
5. **Україна. Закон.** Про основи національної безпеки України – 2003 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zeda.zakon.ua>.

Васильцев Т.Г., Ярошко О.Р. Финансовая безопасность предприятия: место в системе экономической безопасности и приоритеты усиления на посткризовом этапе развития экономики

Рассмотрена финансовая безопасность предприятия как уровень его финансовой защищенности и создания необходимых предпосылок его стойкого роста. Предложена общая схема процесса организации финансовой безопасности.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовые риски, субъект ведения хозяйства.

Vasylciv T.G., Yaroshko O.R. Financial safety of enterprise: place in the system of economic security and priorities of strengthening on the post-crisis stag of development of economy

Financial safety of enterprise as level of him is considered financial security and creation of necessary pre-conditions him proof increase. The general chart of process of organization of financial safety is offered.

Keywords: financial safety, financial risks, subject of manage.

УДК 65.012.8

*Проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук;
магістрант А.С. Гаврилевич – Львівський ДУВС*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Висвітлено організаційно-правові заходи для забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Розглянуто основні причини, що негативно впливають на

рівень силового складника економічної безпеки. Запропоновано механізм управління системою безпеки та перспективний план заходів щодо зниження ризиків реальних і потенційних загроз економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, складники системи економічної безпеки підприємства, загрози, служба безпеки підприємства.

Постановка проблеми. Суб'єкт підприємницької діяльності, перебуваючи у стані постійного ризику, ступінь і характер якого визначають його засновники або органи управління, постійно орієнтується на отримання прибутку якомога вищого рівня. Однак, зрозуміло, така діяльність нерідко характеризується низкою реальних та потенційних загроз для підприємства. Перед останнім постає важливе завдання захистити найважливіші інтереси, тобто створити систему економічної безпеки підприємства, яка б уможливила сталий його розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз інтересам підприємця.

Кожен керівник підприємства на власний ризик визначає систему і механізми побудови структур безпеки, виходячи насамперед із реальних чи потенційних загроз. Якщо підприємство має необхідність лише у збереженні своїх матеріальних активів, можна скористатися послугами лише охоронної фірми, без створення власного підрозділу служби безпеки. У разі комплексних загроз підприємницькій діяльності доцільність створення власної служби безпеки зростає.

Стан дослідження. Систему економічної безпеки підприємства та механізм її створення досліджували у своїх працях вітчизняні вчені: М. Азаров, О. Власик, В. Горбулін, В. Грушко, М. Денисенко, О. Десятник, М. Єрмошенко, С. Єрохін, В. Загорський, О. Захаров, А. Крисоватий. Проте залишається багато не вирішених проблем в цьому напрямі.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні організаційно – правових засад удосконалення системи економічної безпеки підприємства, стимулювання їх підприємницької діяльності.

Виклад основних положень. Успішне, повноцінне й ефективне вирішення завдань, що постають як перед економікою держави, так й окремими господарюючими суб'єктами, багато в чому залежить від результативності їхньої діяльності. Виробничі одиниці, що існують у різних організаційно-правових формах, здійснюють свою діяльність, зазвичай, в умовах невизначеності або неповній визначеності й непередбачуваності. Система безпеки підприємства є самостійною, відокремленою від інших виробничих одиниць, але ця відокремленість відносна, тому що система безпеки підприємства – це складовий елемент безпеки більш високого рівня: міста, регіону, країни. Метою системи безпеки є своєчасне виявлення й запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім небезпекам і загрозам, забезпечення захищеності діяльності підприємства й одержання ним прибутку – мети бізнесу. Все це можна забезпечити на основі вирішення цілого комплексу завдань, зокрема виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз. До таких загроз можна віднести:

- зростання кредитних ризиків;
- фінансові кризи;
- зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу підприємства;

- нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері фіскальної політики держави;
- критичний стан основних виробничих фондів підприємства;
- висока залежність діяльності підприємства від кон'юнктури зовнішніх ринків, контрагентів;
- промислове шпигунство;
- рейдерство тощо.

Система економічної безпеки підприємства традиційно охоплює такі складники: інтелектуальний і кадровий; інформаційний; техніко-технологічний; фінансовий; політико-правовий та екологічний; силовий.

Для аналітичного оцінювання кожної з них визначають спектр можливих загроз (ризиків) та оцінюють імовірність і наслідки їх реалізації. За умов невизначеності існує суперечність між теоретично досконалим і практично можливим підходами. Теоретично досконалий підхід полягає в тому, щоб урахувати всі можливі варіанти сценаріїв руху грошових потоків. Однак практично це здебільшого неможливо зробити, бо доведеться врахувати надто багато альтернатив.

Суть основного завдання полягає в процедурі проведення таких розрахунків, котрі навіть у разі їх неповної адекватності уможливлювали б отримання достатньо надійних результатів, на які можна спиратися за вибору господарської альтернативи. Крім цього, механізм створення економічної безпеки має базуватися на внутрішніх системних характеристиках підприємства, тобто сама соціально-економічна система має містити "вбудовані" механізми запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Усі ризики підприємницької діяльності можна класифікувати так:

За сферами виявлення:

- економічний – ризик, пов'язаний зі змінами економічних факторів у ході реалізації інвестиційного проекту;
- політичний – ризик страйків;
- екологічний – ризик виникнення екологічних катастроф і різних стихійних лих (землетруси, лісові пожежі, повені тощо), котрі негативно впливають на інвестиційний проект;
- соціальний – ризик страйків, здійснення під тиском робітників незапланованих соціальних програм та інші аналогічні види ризиків;
- інші – ризик рейдерства, крадіжок майна, нечесності партнерів тощо.

Явища (дії), що негативно впливають на рівень силового складника економічної безпеки, зумовлені кількома причинами, основними з них є:

- нездатність підприємств-конкурентів досягти переваг коректними методами ринкового характеру, тобто за рахунок підвищення якості власної продукції, зниження поточних витрат на виробництво (діяльність), удосконалення маркетингових досліджень ринку тощо;
- кримінальні мотиви одержання злочинними юридичними (фізичними) особами доходів через шантаж, шахрайство або крадіжки;
- некомерційні мотиви зазіхань на життя та здоров'я керівників і працівників підприємства (організації), а також на майно фірми.

Такі мотиви можуть зумовити спроби негативного впливу (фізичного та морального характеру) на працівників фірми. Спроби фізичного усунення керівників, вищих менеджерів і головних спеціалістів спричинюються пере-

важно конфліктом комерційних інтересів підприємств-конкурентів, конфліктами керівництва підприємства з кримінальними організаціями (особами), а також політичними мотивами. Спроби морального тиску на працівників тієї чи тієї фірми, зазвичай, робляться з метою змусити їх учинити дії, що завдаватимуть шкоди економічній безпеці та ефективному функціонуванню фірми. У підсумку сукупність негативних дій щодо силового складника економічної безпеки можна стисло сформулювати так:

- фізичні та моральні впливи особистого спрямування (спрямовані проти дії конкретної особистості);
- негативні дії, спрямовані на заподіяння шкоди майну, включаючи загрози зменшення активів підприємства і втрати ним/нею фінансової незалежності;
- негативний вплив на інформаційне середовище суб'єкта господарювання (зокрема промислове шпигунство).

Адекватна протидія зазначеним та іншим загрозам підприємницькій діяльності потребує від персоналу підприємства чи залучених фахівців спеціальних умінь та навичок. Понад це, є необхідність правової регламентації відповідної діяльності щодо захисту інтересів підприємства. І якщо для охоронної діяльності на сьогодні існують певні нормативи, про які йтиметься далі, то права та обов'язки служб безпеки суб'єктів господарювання не визначені ані на рівні закону, ані на рівні підзаконного нормативно-правового акта.

Хоча відповідний законопроект (проект Закону про служби безпеки суб'єктів господарювання) зареєстровано у Верховній Раді від 30.03.2006 р. за №9264, і спрямований на визначення правових, організаційних та управлінських основ функціонування служб безпеки суб'єктів господарювання, порядку їх взаємодії з іншими суб'єктами, які здійснюють діяльність щодо забезпечення прав, обов'язків і гарантій служб безпеки у зв'язку із здійсненням цієї діяльності.

Законопроект містить перелік обґрунтованих положень, які, на наш погляд, могли б значною мірою визначити правовий статус відповідних підрозділів. До основних завдань служби безпеки суб'єктів підприємницької діяльності пропонуємо віднести:

- проведення моніторингу загроз і небезпек, виявлення небезпеконесучих джерел, здійснення превентивного впливу на них з метою недопущення їхньої ескалації;
- вироблення механізму управління загрозами і небезпеками;
- здійснення комплексу заходів щодо забезпечення об'єкта (підприємства, на якому створено підрозділ безпеки): інформаційно-аналітичне, нормативно-правове, матеріально-технічне, психологічне, ідеологічне, організаційне та інше забезпечення;
- сприяння у здійсненні цивільного контролю за діяльністю служб безпеки інших об'єктів;
- здійснення конкретних заходів реагування на загрози і небезпеки об'єктові;
- участь у формуванні системи освіти в сфері безпеки;
- інформаційно-аналітичне супроводження судових розглядів, що стосуються інтересів об'єкта.

Більшість із зазначених завдань можуть бути покладені власником підприємства на підрозділ безпеки і за сьогоднішніх умов, адже згадуваний принцип "дозволено все, що не заборонено законом" сприяє вільному визна-

ченню функцій підрозділу безпеки. Необхідно однак пам'ятати, що підрозділи безпеки підприємства у жодному випадку не можуть здійснювати види діяльності, притаманні виключно обмеженій кількості державних органів, наприклад, оперативно-розшукову діяльність.

Законопроект про служби безпеки підприємств визначає, що служба безпеки, відповідно до своїх завдань, зобов'язана:

- взаємодіяти з підрозділами безпеки інших об'єктів, з правоохоронними органами з метою виявлення та притягнення до відповідальності осіб, які причетні до фінансування, підтримки чи вчинення інших дій, що загрожують безпеці об'єкта;
- здійснювати, відповідно до законодавства України, обмін інформацією між структурними підрозділами об'єкта, підрозділами служб безпеки інших об'єктів, відповідними органами державної влади та управління державними в інтересах забезпечення національної безпеки;
- створити безпечні умови для перебування громадян і забезпечити громадський порядок на об'єкті;
- виявляти, запобігати, припиняти та розкривати злочини, вживати з цією метою профілактичних та інших заходів, передбачених чинним законодавством;
- припиняти адміністративні правопорушення на об'єкті тощо.

Проблемними є і права служб безпеки, передбачені законопроектом, зокрема:

- подавати запити до правоохоронних органів та отримання відповіді на них у встановлені законодавством терміни (якщо йдеться про інформаційні запити, то вони чітко регламентовані Законом України "Про інформацію");
- мати безоплатний доступ до інформаційних баз органів статистики, БТІ, податкової, інформаційного центру МВС України (крім оперативної), ДАІ, митників, прикордонників, Укртелекому, ЖЕКів та інших баз даних з метою убезпечення об'єкта (закріплення такого права ставить підрозділи безпеки на один рівень з правоохоронними органами держави);
- створювати детективні підрозділи та підрозділи охорони та приватного зиску відповідно до вирішення поставлених завдань (право на створення будь-яких підрозділів підприємства належить власнику або уповноваженим ним органам);
- створювати інформаційно-аналітичні бази даних;
- інформувати правоохоронні органи і отримувати від них інформацію без права передачі третім особам;
- виявляти і вести облік осіб, які становлять загрозу об'єктові;
- проводити кіно-, фото- і звукофіксацію як допоміжний засіб запобігання протиправним діям проти об'єкта (таке право є особливо актуальним для торговельних підприємств, зокрема супермаркетів).

У законопроекті також визначено сили і засоби, що залучаються службами безпеки. Сили і засоби (особовий склад, спеціалісти, зброя, спеціальні і транспортні засоби, засоби зв'язку, інші матеріально-технічні засоби) служб безпеки залучаються для вжиття заходів убезпечення об'єкта відповідно до статутних правил, а також чинного законодавства України. Керівник об'єкта для гарантування безпеки може залучати на договірній основі або безоплатній основі сили та засоби інших служб безпеки, правоохоронних органів. У разі залучення вони підпорядковуються керівнику об'єкта.

Висновок. Отже, охорона підприємства та забезпечення підприємницької діяльності є стрижневою проблемою, що охоплює комплекс організаційно-правових, техніко-технологічних, адміністративних, виховних, фінансових і спеціальних заходів, спрямованих на виявлення, уникнення і припинення загроз і зазіхань на стабільність функціонування і розвиток підприємства. Побудова ринкової економіки в Україні поступово зумовлює створення системи безпеки підприємницької діяльності відповідно до світової практики. І за правильного підходу до створення служби економічної безпеки на підприємстві, можна отримати позитивні результати, у межах чинного законодавчого забезпечення цього процесу.

Література

1. Кудин С.І. Економічна безпека та її структура. Удосконалення системи / С.І. Кудин, Ю.В. Вашай // Науковий вісник Львівського ДУВС : зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во Львівського ДУВС, 2010. – Вип. 1. – 432. – С. 23-25.
2. Приходько В.П. Джерела пізнання банківського права / В.П. Приходько // Українське адміністративне право: актуальні проблеми реформування. – Суми : Вид-во "Ініціатива", 2000. – С. 213-216.
3. Мусієць Т.В. Розвиток національної банківської системи як шлях інтеграції України до ЄС / Т.В. Мусієць // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С. 27-34.
4. Зубок Н.І. Безпека банківської діяльності : навч. посібн. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 190 с.
5. Качан О.О. Банківське право : навч. посібн. / О.О. Качан. – К. : Вид-во "Юрінком Інтер", 2000. – 288 с.

Васильчак С.В., Гаврилевич А.С. Организационно-правовые принципы для обеспечения системы экономической безопасности предприятия

Отражены организационно-правовые мероприятия для обеспечения системы экономической безопасности предприятия. Рассмотрены основные причины, отрицательно влияющие на уровень силовой составляющей экономической безопасности. Предложен механизм управления системой безопасности и перспективный план мероприятий по снижению рисков реальных и потенциальных угроз экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, составляющие системы экономической безопасности предприятия, угрозы, служба безопасности предприятия.

Vasilchak S.V., Gavrilevich A.S. Organization and law principles are for providing of the system economic security on enterprise

Describes the organizational – legal basis for such business enterprises. The main reason affecting the level of power component of economic security. The mechanism of system management and road safety action plan to reduce the risk of real and potential threats to economic security.

Keywords: economic security of enterprise, components of economic security, threat, security service company.

УДК 330.5

*Проф. І.П. Мойсеєнко, д-р екон. наук;
магістр О.О. Шолок – Львівський ДУВС*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито завдання системи фінансово-економічної безпеки та принципи їх виконання. Під механізмом управління фінансово-економічною безпекою розглянуто